

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveita«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Ne frankantiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din za inostranstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davok posebe. Pošt. ček. rač. 71.753. Telefon 3773

Delni celibat učiteljic

Amandman k finančnemu zakonu, ki grozi zakoniti delni celibat učiteljic, ni le razburil vrste učiteljic, temveč je vzbudil tudi pozornost in komentarje v širši javnosti. Izvzemši slovenskih časopisov, ki so se omejili več ali manj samo na registracijo zadeve, se s tem vprašanjem pečajo v daljših razpravah skoro vsi hrvaški in srbski listi. Stališče, ki ga zavzemajo, je povsem enako stališču naše organizacije in učiteljic samih. Utemeljitev tega stališča so tako tehtne in prepričevalne, da bodo morale pri objektivni presoji najti odziv na merodajnih mestih in povzročiti temeljito korekturo predlagane rešitve tega vprašanja. S posebno vnemo in odločnostjo se proti sprejemu tega amandmana zavzemajo v posameznih učiteljskih društvih učiteljice, med katerimi se je začel v zadnjem času feministični pokret živahno širiti.

Najbolj se poudarja dejstvo, da omejevanje pravic do možitve učiteljic ne zadeva le učiteljski stan, temveč spada v vrsto splošnih socialnih vprašanj in omejuje državljanske pravice učiteljic. V učiteljskih vrstah je mnogo učiteljic, ki so poročene z neučiteljci. Že sedaj so na svojih dohodkih zaradi tega prizadete. Novi amandman pa jih potpisne učiteljice drugega reda nasproti učiteljicam, ki se omeže z učiteljci. Po vsem upravičeno je trditev, da bi se iz enakih vzrokov lahko uvedel celibat za učitelje, ki se poroče z neučiteljicami! Po sedanjem besedilu amandmana bi se okrnjevale pravice enih v dobro drugim, ki so istega stanu in kvalifikacije.

Posebno poglavje tvori vprašanje, ali bo amandman prinesel zaželjeni uspeh, t. j. ali bo mogel ublažiti vzroke, zaradi katerih je bil predlagan!

Predlog zanj je povzročilo veliko število brezposelnih učiteljskih abiturientov, ki čakajo že leta in leta na službo. Predlagatelj pričakuje, da bo dobršno število učiteljic raje zapustilo službo, ko da bi ne stopilo v zakon z neučiteljcem.

Ako postavimo tem pričakovanjem nasproti drug vzrok, t. j. zakaj službujejo učiteljice tudi kot zakonske žene, se nam bo jasno pokazala zgrešenost nameravane amandmana. Ni ne kaprica ne pohlep, ki prisili učiteljice, da ostanejo v večini primerov v službi tudi po omožitvi, temveč neizprosna socialna potreba. Ponajveč se učiteljice poroče z državnimi uradniki. Kdaj je državnemu uradniku mogoče vzdrževati družino? Uradniku z maturo komaj po 20 letih službe, z akademsko izobrazbo pa komaj po 15 letih. Obe ma torej po 40. letu starosti! ako mu seveda uspe dobiti službo koj po dovršenih študijah.

Ali v kljub temu bi bil amandman več ali manj razumljiv, ako bi bile naše šole prenatrpane z učiteljstvom in bi se za dogleden čas nikjer ne pokazala potreba po otvoritvi novih in po razširjenju starih šol. Pa je to stanje povsem nasprotno! Minister prosvete je v svojem poročilu poudaril, da je v naši državi nič manj kot 233.000 otrok, ki vobče ne obiskujejo šole, četudi je zanje obvezna. (Poznamo tudi v naši banovini primere, kjer cele vasi že leta in leta ne pošiljajo svojih otrok v predodlagane šole.) Ako računamo po 100 teh otrok na vsakega učitelja, bi bilo tedaj neobhodno potrebno nastavitv takoj 2330 novih učiteljic. Ako bi pa upoštevali moderne zahteve pedagogov, bi se to število moralo vsaj podvojiti! To pomeni, da bi učiteljstva primanjkovalo!

Oglejmo si sedaj amandman tudi s te strani! Z uvedbo delnega celibata in morebitne zaplitve brezposelnih na mestih z neučiteljci poročeni učiteljice, bi se število otrok brez pouka prav nič ne zmanjšalo, ker bi brezposelnosti le zavzeli po poročeni učiteljicah izpraznjena mesta. Še hujše: Marsikatero tako mesto bi se za delj časa sploh ne moglo zasesti, ker bi primanjkovalo kredita! V amandmanu je namreč izrecno poudarjeno, da se bo odškodnina v iznosu enoletne ali polletne plače za poročene učiteljice morala izplačati iz istih proračunskih kreditov, iz katerih prejema učiteljstvo svoje plače in doklade, dokler se ne vnese v proračun za to potrebni kredit. Vsaj pol leta bi se tedaj v največ primerih noben učitelj ne mogel postaviti na izpraznjena mesta. Število otrok brez pouka bi rastle, namesto da bi se krčilo.

Z delnim celibatom učiteljic bi ne bilo dovoljno rešeno vprašanje krize v vrstah brezposelnih učiteljskih abiturientov tudi če bi amandman dosegel, da bi se učiteljice zaradi možitve odpovedale službi. Povoljna rešitev tega vprašanja se bo dosegla le tedaj, ko se bodo našla sredstva za kreiranje novih učiteljskih mest z otvoritvijo novih šol in z razširjenjem že obstoječih, kjer je za to potreba. Le tako bo mogla hoditi naša kultura vstric z drugimi narodi Evrope.

Ne bo odveč, če se pri vprašanju delnega celibata vprašamo: Kaj pa če ne bo prinesel pričakovane uspeha in se učiteljice zaradi socialnih razmer raje ne bodo omožile ali le v majhnem številu? Ali ni logična posledica takega neuspeha, da je prihodnje leto pričak-

kovati nov amandman, ki bi celibat razširil tudi na drugi del učiteljic, ne da bi dal možem možnosti vsaj prilično stanu primerno vzdrževati svoje družine?

Vprašanje naše šole in nezaposlenih učiteljev je postalo problem. Rešitve zanj je treba iskati drugje, ne pa v okrnjenju državljan-

skih pravic enega dela uradništva, posebno tedaj ne, če so rezultati takega okrnjenja več kot dvomljivi!

Zelimo, da bi še v zadnji minuti prodrla tudi na merodajnih mestih zavest, da je tak način reševanja tega problema zgrešen.

— bič —

Amandman o celibatu učiteljic in pridobljene pravice državnih uslužbencev

»Politika« z dne 19. marca t. l. pri naša naslednji zanimiv članek, ki ga zaradi njegove važnosti v celoti ponatiskujemo.

V vseh uradniških vrstah, a še posebej med učiteljstvom je vzbudil veliko pozornost in strah amandman o položaju učiteljic in otroških vrtaric o priliki sklepanja zakona. Ta amandman je vlada predložila in narodna skupščina ga je sprejela.

Po iznešenih mišljenjih o nepravilnosti take rešitve vprašanja nezaposlenih učiteljic in učiteljcev, o čemer je v »Politiki« od 15. t. m. pisal g. Ivan Dimnik, predsednik učiteljskega združenja, je ta nenavadni amandman povzročil razumljivo skrb med uradništvom.

Poleg razlogov, ki jih je iznesel gospod Dimnik, je potrebno, da se ta amandman pretrči tudi s pravne in splošne nacionalne strani.

Prvo, kar se opaža, je to, da se je v razpravi o tem amandmanu, katerega zakonitev bi predstavljal zelo neprijeten precedent, razumelo tako, da bo imel retroaktivno veljavo. Toda o tem ne more biti govora, ker osnovni princip pravne zavesti in gotovosti je ta, da se ne sprejemajo zakoni z retroaktivno veljavnostjo. Pravne odnose, ki so nastali v času veljavnosti prejšnjih zakonskih odredb, je treba upoštevati po istih zakonih in ne po novih. Zaradi tega zakoni učiteljic in otroških vrtaric, sklenjeni z neučiteljci — že preden je stopil v veljavo ta amandman, se morajo upoštevati po prejšnjih zakonskih določbah, ki niso prepovedale takih zakonov. Uporabljaje novega amandmana bi pomenilo najbolj grobo kršitev pridobljenih pravic, pomenilo bi kršitev najosnovnejšega pravnega principa.

Ampak novi amandman uveljavljen z dnevom zakonitve prav tako krši pridobljene pravice uradnikov ter je v nasprotju s principom uradniškega zakona. Po § 113. uradniškega zakona »Uradniki zvaniki in služitelji izpolnijo pogoj za pridobitev pravice do osebne pokojnine, ko dovrše deset let, ki so jih dejanski prebili kot taki v aktivni službi, pri državnih uradih, zavodih in ustanovah.«

Torej so uslužbenci kot taki pridobili pravico do pokojnine in to je njihova »pridobljena pravica«, ki se mora spoštovati po vseh pravnih principih. To načelo se dosledno izvaja v celem uradniškem zakonu, kar je razvidno iz § 104, točka 16., kjer so navedeni primeri, ko državnemu uslužbencu preneha služba. V § 105. se navajajo vsi načini, po katerih preneha služba državnim uradnikom, kdaj pride do odpustitve in upokojitve. Po tem predpisu splošnega uradniškega zakona sme biti državni uslužbenec, ki je pridobil pravico do pokojnine samo upokojen, v kolikor ni s sodno razsodbo določeno, da zgubi to pravico, ali pa se te svoje pravice prostovoljno odreče. Ta princip je torej jasno izražen, v sledečih besedah drugega odstavka § 105.: Če preneha služba po točkah 3. do 7., 13., 16. § 104. se državni uslužbenec odpusti, ako že ni pridobil pravice do pokojnine, sicer pa se upokoji.

Ako se primerja tekst amandmana, v katerem je rečeno: »ako take učiteljice odnosno otroške vrtarice izpolnijo pogoje za pridobivanje osebne pokojnine, dobijo enkrat za vselej namesto pokojnine odpravnino« se iz teksta in principov uradniškega zakona razvidi očitno nesoglasje med predloženim amandmanom in uradniškim zakonom.

Princip spoštovanja pridobljenih pravic je dosledno izveden v § 259. uradniškega zakona, po katerem uslužbenci, ki so po prejšnjem uradniškem zakonu prejeli po svojem položaju večjo plačo nego jim pripada po novem zakonu, so še nadalje prejeli to povečano plačo, dokler z napredovanjem po novem zakonu niso dosegli višine prejšnje plače, in ta plača se jim uračunava »v osnovno za osebno pokojnino.«

Zaradi tega nastane vprašanje, kakšen greh naredijo učiteljice in otroške vrtarice, ako se poročijo z neučiteljcem, da pridejo zaradi njega v najtežji položaj državnega uslužbenca, ki zgubi pridobljene pravice do svoje pokojnine. Kakšen greh so naredile, da se izenačujejo z onimi uslužbenci, ki se grobo pregrešijo proti zakonskim predpisom (z defraudanti, lopovi, falsifikatorji), in na osnovi § 105., odstavka 1., izgubijo pravico do pokojnine? Po novem amandmanu se z učiteljicami in otroškimi vrtaricami, ki stopajo v

zakon z neučiteljcem, postopa mnogo slabše nego z onimi osebami, ki so pokradle milijone državnega denarja. Po tem amandmanu bi bil ta veliki greh učiteljic njihova poroka. Ampak, ker po členu 21. naše ustave »zakon, rod-bina in otroci stoji pod zaščito države«, izhaja iz tega, da je amandman v takih oblikah ne samo v nasprotju z osnovnimi pravnimi principi, z uradniškim zakonom, nego je v nasprotju tudi z osnovnim zakonom v naši državi, to je z ustavo.

Zaradi spoštovanja osnovnih pravnih principov, ki se po vsem svetu respektirajo, in zaradi ugleda naše države, je neobhodno potrebno, da se ta amandman, ako že ne povsem ukine, vsaj izpremeni v toliko, da se učiteljice, ki se poročijo z neučiteljcem, upo-

VSEBINA:

Delni celibat učiteljic. Amandman o celibatu učiteljic in pridobljene pravice državnih uslužbencev. Učiteljski pevski zbor na poti. V znaku jugoslovansko - bolgarskega bratstva. Pravilnik za izvrševanje uredbe o vzdrževanju narodnih šol. Učiteljevo delovanje nekdanj in sedaj. LISTEK: Predrago dekle. Splošne vesti. — Kaj vse pišejo o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Učiteljski pravnik. — Mladinska matica. — Naša gospodarska organizacija. — Solski radio. — Stanovska organizacija JUU.

koji in ne odpuščajo z odpravnino. To zahteva pravica.

Po vsem tem je senat poklican, da naredi svojo dolžnost in zadovolji ne samo učiteljice, nego tudi vse državne uradnike, ker je s tem amandmanom prizadeta pridobljena uradniška pravica. Vedeti je treba, da s sprejetjem takih amandmanov izgubi uradništvo vero v sigurnost svoje pokojnine, ki jo je s svojim delom v službi države in svojim vplačevanjem v pokojninski fond popolnoma zaslužilo. Od tega ima škodo samo država.

Učiteljski pevski zbor na poti

UPZ je na poti po jugo-vzhodnem delu naše države, da proslavi 25 letnico osvobodjenja Južne Srbije in da počasti spomin svojega pok. predsednika Emila Adamiča. V četrtek 18. t. m. se je odpravilo 70 slovenskih učiteljev in učiteljic na jug z nezlomljivo voljo pokazati jugoslovanski javnosti svoje razumevanje in spoštovanje do narodnih svetinj, zavedač se, da mora biti učitelj in vzgojitelj prvi, ki jih odkriva in čuva. Pot v to deželo borbe za svobodo, trpljenja in junaštva bo slovenskemu potujočemu učitelju samo poglobila vero in zaupanje v moč svojega naroda.

Borovo.

Borovo-Bat'a! Tam, kjer je bilo pred petimi leti še samo polje in majhna vasica s tem imenom, se danes dvigajo ogromne tovarniške stavbe ameriškega stila. 22 oseb sezi da v petih tednih petnadstropno palačo! Ob priliki zračnega napada »sovražnika« je v slabih dveh urah 1200 delavev demontiralo ves tak objekt in delalo naprej svoje delo po njivah in cestah naokoli, kakor da se ni ničesar zgodilo. Kolektivizem in demokracija!

Ves ta način dela in življenja naseljenecv se najjače zrcali v metodi poučevanja na tamonjši šoli, ki nosi ime našega mladega kralja. Delovne zajednice obdelavajo v zračnih, svetlih in prostornih sobah snov okolj premakljivih mizic in stolkov s prav vsemi potrebnimi šolskimi potrebščinami, za katere skrbi ravnateljstvo tovarne Bat'e. Naši pevci in pevke so imeli z ondornim učiteljstvom po ogledu šole konferenco, na kateri jim je upravitelj Tlačik Ferdinand, Slovak rojen v Jugoslaviji, natančno pojasnil principe pouka. Z neomajnim zaupanjem gledajo v ravnatelja Bat'inih tovarn v Borovem g. Toma Maksimoviča, ki ni samo propagator kolektivnega dela, temveč tudi velik zagovornik šole in svetni mecen. Šola bo kmalu pretesna, število otrok okoliških kmetov raste iz leta v leto; a živijo brez strahu, saj si jo lahko povečajo v enem tednu — tako se je izrazil tov. Tlačik in verjemalemo mu.

Zvečer je UPZ imel svoj koncert v velikem in povsem novem domu prosvete v znamenju svečane otvoritve. Prosvetitelji so otvorili in posvetili tako novo hišo v Borovem za delavsko izobraževališče.

Koncert je aranžiral naš rojak Ivan Gorjenšek, ki je ustanovil pevsko društvo »Radiša«, kateremu predseduje sam ravnatelj Bat'e. Med odmorom sta se slov. pevcem poklonili dve učenki v imenu mladine, a delovni aranžer lepega večera pa za pevsko društvo »Radiša«. Značilne so besede, ki jih je ravnatelj tovarn g. Maksimovič sam spregovoril našim pevcem na banketu. Rekel je: »Tn živijo ljudje iz vse naše države, ljudje, ki grade novo mesto za primer domovini, kaj se doseže s skupnim in produktivnim delom. — V naši sredi ste nam odkrili tudi zaklad, za katerega nismo znali, naš Ivan Grbec je komponist!«

S povabilom, da jih UPZ poseti čez nekaj let, je zaključil g. ravnatelj pojedino, katero je priredila tovarna sama.

Beograd.

Še isti večer — na predvečer Jožefov in Jožic — se je zbor odpeljal preko Vinkovcev v Beograd, kamor je prispel drugi dan v zgodnjih jutranjih urah, ko je zarja oblikovala nad njim čudovito lepe silhuete streh in stolpov. Prva pot naših pevcev je bila v postelje

Učiteljskega doma, da nadomestijo, kar so v dveh nočeh vožnje zamudili in da se pripravijo za večerni koncert, ki se je vršil v najlepši in največji dvorani Kolarčeve zadušbine. Spominskemu koncertu, ki je obsegal same Adamičeve skladbe, so prisostvovali poleg velikega števila v Beogradu živečih Slovencev in ostale javnosti tudi minister dr. Krek, senatorji Al. Kramer, Pucelj, dr. Nemet, dr. Zec, Grga Andjelinovič, predsednik drž. sveta Sagadin ter poslanci Pastorovič, Lenarčič, dr. Videc Anton, ki je posredoval in dosegel četrtinsko vožnjo za UPZ od Beograda naprej. Do Beograda so se morali člani namreč voziti s svojimi uradniškimi legitimacijami, nekateri pa celo s celo karto. Navzoča sta bila nadalje glasbeni kritik in skladatelj dr. M. Milojević in bivši dolgoletni pevovalja in ustanovitelj UPZ Srečko Kumar. Med spominskim govorom tov. Supančiča je občinstvo stajalo počastilo spomin velikega slovenskega gušlarja E. Adamiča.

Vidno vzradočen je čestital pevcem in pevkam v garderobi načelnik ministrstva prosvete g. Jakšič v imenu gospoda ministra prosvete k tolikšnemu uspehu, naglašujoč, da je zbor na prvi poti in je zelo zadovoljen, da so prišli tudi slov. prosvetitelji proslavljati osvobodjenje svojih bratov. Pohvalil je požrtvovalnost članov, ki sicer raztreseni po širni Sloveniji — vršijo s takimi turnejami veliko kulturno nalogo. Prosil je vodjo turneje tov. Draga Supančiča, da se na povratku oglasi v njegovi pisarni in referira o uspehih UPZ.

Srce Šumadije — Kragujevac.

Vzpodbujeni in veseli velikega uspeha, ki so ga pevci dosegli v Beogradu so se 20. marca obrnili od Save in Donave proti jugu v Kragujevac. Tik pred odhodom brzovlaka so prinesli s prometnega ministrstva dovoljenje za četrtinsko vožnjo, ki je prihranilo zboru mnogo denarja. Pevci in pevke so bili hvaležni za tako lepo priznanje težkega dela po turnejah.

V Kragujevcu so zbor sprejeli borbeni in ognjevit Šumadinci ter rojaki Slovenci s toli gostoljubnim načinom, ki je prirojen samo Slovanom. Vojaška godba 18. pešpolka in glasovi otrok! Na postajo so prišli župan mesta g. K. Božič, ki je prvi pozdravil goste, visoki vojaški dostojanstveniki v zastopstvu, divizionarja, predsednik JUU za kragujevaški in gruzanski sres Dragiša Mihajlovič — vo litelj vsega gostovanja — učiteljstvo, prota, gasilci, gimnazije, učiteljice, ženska obrtna šola, Slovenci, predsednik pevškega društva »Trijglav« Stanič Jože, po dva zastopnika-častnika vsake vojaške edince v Kragujevcu ter mnogo občinstva. Po oficialnih pozdravih so odkorakali gostje v spremstvu vseh zastopnikov z godbo na čelu skozi mesto pred spomenik padlim Šumadincem, kjer je spregovoril par iskrenih in kremenitih besed tov. Mihajlovič.

V prepolni dvorani hotela »Jadran« je UPZ odkrival Šumadincem lepoto slovenske pesmi, a Slovencem ubjal spomine na ožjo domovino. Seveda so bili tu člani zboru gostje mestne občine in gostje meščanov, ki so jih rade volje sprejeli pod streho, kjer so si pripovedovali o lepoti Slovenije in o junaških bitkah s Turki. Sivoglavji bojevnik nikakor ne morejo pozabiti svojega kralja Aleksandra in vselej, kadar govore o njem, pristavljajo tiho »Siromah«.

Danes 21. marca smo v Nišu. Nasvidenje. Vir.